

Omvärldsanalys inför Livsmedelsstrategi för Kalmar län 2.0

Rapport från Oxford Research

Kunskap för ett bättre samhälle

Oxford Research tar fram kunskapsbaserade beslutsunderlag åt kunder i offentlig sektor.

Vi är specialister på samhällsvetenskapliga analyser, utvärderingar och strategier med fokus på två breda områden: regional utveckling och näringslivsutveckling samt välfärd.

Vi arbetar tvärvetenskapligt och kombinerar tre kompetenser: akademisk kunskap och metod, strategisk förståelse samt förmåga att kommunicera på ett effektivt och tydligt sätt.

Våra kunder finns framför allt inom offentlig sektor på lokal, regional, nationell, nordisk och europeisk nivå.

Oxford Research AB

Norrlandsgatan 11

111 43 Stockholm

Sweden

office@oxfordresearch.se

www.oxfordresearch.se

Uppdragsgivare

Region Kalmar län

Projektperiod

Juli 2024 till oktober 2024

Projektteam

Ylva Grauers Berggren

Angelica Åström

Sydney Mc Loughlin Laewen

Oxford Researchs venndiagram symboliserar våra tre kärnkompetenser – akademisk kunskap och metod, strategisk förståelse samt kommunikation – som vi använder när vi tar fram kunskap för ett bättre samhälle.

Sammanfattning

Oxford Research har på uppdrag av Region Kalmar län genomfört en omvärldsanalys inför Livsmedelsstrategi för Kalmar län 2.0. Syftet med omvärldsanalysen är att ge Region Kalmar län goda förutsättningar att uppdatera dess strategi genom att belysa trender och utvecklingar globalt och i Sverige, samt dess inverkan på livsmedelssektorn i Kalmar län. Inom ramen för omvärldsanalysen identifieras också länets behov, styrkor, förbättringspotential och möjligheter inom sektorn inför det kommande decenniet.

Omvärldsanalysen har utgått från PESTEL-modellen, vilket innebär att omvärldsfaktorer kopplat till politik (*politics*), ekonomi (*economy*), samhälle (*society*), teknik (*technology*), miljö och klimat (*environment*) och juridik (*law*) har studerats. Sammanfattningsvis är följande omvärldsfaktorer centrala för livsmedelssektorn i Kalmar län idag och med utblick mot 2030:

Beredskap och resiliens: Beredskapsfrågornas relevans framgår genomgående i den deskriptiva analysen, datainsamlingen och i den kollaborativa analysen. I en tid då omvärlden ter sig oförutsägbar är det viktigt med livsmedelsförsörjning, och Kalmar län är en livsmedelsregion med stor potential. Beredskapsfrågor, för militär-, klimat eller ekonomisk kris, är en tydlig trend som syns globalt, inom EU, nationellt och även regionalt inom Kalmar län.

Livsmedelspolitikens ökade roll: Politiken, både på global och lokal nivå, påverkar livsmedelssektorn i Kalmar län starkt. Det säkerhetspolitiska läget, klimatförändringar och CAP-regleringar formar branschen, och det finns en tydlig trend mot ökad lokalisering och matsäkerhet. Framöver kan vi förvänta oss fler politiska insatser för att öka självförsörjningsgraden och minska beroendet av import.

Ekonomiska utmaningar och möjligheter: Den höga inflationen och stigande produktionskostnader har satt press på lönsamheten inom hela livsmedelskedjan samt påverkat köpkraften hos konsumenter. Detta kan leda till förändrade konsumtionsmönster, exempelvis att konsumenter inte prioriterar att betala mer för hållbara produkter. Inhemsk produktion nationellt ser framåt ut att prioriteras, och det finns möjligheter att utveckla exportmarknader för lokalt förädlade produkter och stärka lokal konkurrenskraft genom innovation och investeringar.

Klimatpåverkan och resiliens: Klimatförändringarna kommer att ha en påtaglig effekt på livsmedelsproduktionen i regionen, där torka, skadegörare och andra extremväder blir allt vanligare. Det finns dock en möjlighet för Kalmar län att öka produktionen genom anpassning och klimatsmarta jordbruksmetoder, samt att främja cirkulära och hållbara system inom livsmedelskedjan.

Kompetensförsörjning: Bristen på kompetent arbetskraft och utmaningarna med generationsskiften inom lantbruket är avgörande problem framåt. Det finns ett starkt behov av utbildning, innovation och digitalisering för att kunna möta framtida utmaningar och upprätthålla produktionen i länet.

Teknisk innovation och hållbarhet: Teknikens roll för att driva hållbarhet och innovation inom jordbruket är central. Digitalisering, automatisering och utvecklingen av alternativa proteiner kommer att vara viktiga drivkrafter för att möta efterfrågan på hållbar matproduktion. Dock uppger aktörer runt om i länet att det är stora kostnader förknippat med teknisk utveckling, vilket tyder på att insatser kan vara ett behov för att förverkliga innovationssteg.

Samverkan och lokala initiativ: Livsmedelsfrågan har en stark förankring på lokal nivå, bland aktörer och nätverk som kan stödja en hållbar utveckling. Det finns en unik potential i att stärka samverkan mellan forskning, näringsliv och småskaliga producenter, särskilt inom områden som regenerativt jordbruk och hållbar förädling.

Den genomgående tråden i omvärldsanalysen är beredskap och resiliens i tider av kris och klimatförändringar, vilket har stor inverkan på livsmedelsfrågor globalt och i Kalmar län. Livsmedel har blivit en alltmer politiserad fråga, och för att möta behoven i kölvattnet av omvärldstrenderna finns i Kalmar län behov av bland annat ökad kompetensförsörjning, teknisk utveckling och ökad samverkan. Omvärldsfaktorena bjuder samtidigt på möjligheter för livsmedelssektorn i länet. Exempelvis odling av nya grödor som svar på klimatförändringarna och ökad sysselsättning inom lokala logistikkedjor i samband med ökad självförsörjning och resiliens i länet. Kalmar län har flera viktiga styrkor så som en stark politisk förankring, en diversifierad produktion och tillgång till naturresurser. Den mångfald av företag som finns, tillsammans med en blomstrande besöksnäring och förutsättningar för en modern lantbrukssektor, utgör viktiga tillgångar i arbetet.

Omvärldsanalysens identifierade trender samt Kalmar läns behov, möjligheter, styrkor, förbättringsområden och särskilda undantag bör tas i beaktning inför en revidering av livsmedelsstrategin i Kalmar län.

Innehåll

Sammanfattning	2
1. Inledning	1
1.1 Om Livsmedelsstrategi för Kalmar län	1
2. Modeller och metoder för datainhämtning	2
2.1 Tre kompletterande analysmodeller	2
2.2 Fyra kompletterande datainsamlingsmetoder	3
3. Resultat av omvärldsanalysen	5
3.1 Deskriptiv omvärldsanalys – omvärld och närvärld.....	5
3.1.1 Politik.....	6
3.1.2 Ekonomi	8
3.1.3 Samhälle	11
3.1.4 Teknik.....	13
3.1.5 Miljö och klimat.....	15
3.1.6 Juridik	18
3.2 Inspel från intervjuer och enkät går i linje med den inledande analysen	20
3.3 Kollaborativ analys	22
3.3.1 Omvärldstrender och deras effekt på invärlden Kalmar län.....	22
3.3.2 Kalmar läns behov, möjligheter, förbättringsområden, styrkor och undantag	27

1. Inledning

För att upprätthålla en effektiv och relevant livsmedelsstrategi behöver den regelbundet uppdateras. Inte minst på grund av de påtagliga omvärldsförändringar som kontinuerligt påverkar livsmedelssektorn. Detta för att säkerställa livsmedelssektorns konkurrenskraft, resiliens och potential under rådande omständigheter och sannolika framtidsscenarioer.

Region Kalmar län gav Oxford Research i uppdrag att genomföra en utförlig omvärldsanalys inför revideringen av Kalmar läns livsmedelsstrategi *Växande värde 2015–2025*. Syftet med omvärldsanalysen är att ge Region Kalmar län goda förutsättningar att uppdatera dess strategi genom att belysa trender och utvecklingar globalt och i Sverige, samt dess inverkan på livsmedelssektorn i Kalmar län. Inom ramen för omvärldsanalysen identifierar vi också länets behov, möjligheter, förbättringspotential och styrkor inom sektorn inför det kommande decenniet.

I den här rapporten presenteras resultaten från den genomförda analysen. Rapporten är disponerad enligt följande:

- **Kapitel 1:** Inledning: Introduktion till omvärldsanalysen och Livsmedelsstrategi för Kalmar län
- **Kapitel 2:** Modeller och metoder för datainhämtning
- **Kapitel 3:** Resultatet av omvärldsanalysen, som består av en deskriptiv omvärldsanalys och en kollaborativ analys.
- **Kapitel 4:** Oxford Researchs slutsatser.

1.1 Om Livsmedelsstrategi för Kalmar län

Livsmedelsstrategin för Kalmar län är ett viktigt styrningsverktyg för att upptäcka och maximera den regionala livsmedelssektorns potential. Strategin fungerar bland annat som en viktig riktlinje för att fördela offentliga projektmedel. Dessutom kopplar den samman lokala aktörer med nationella myndigheter, vilket underlättar samordning och samarbete över olika nivåer för att gynna livsmedelssektorns intressen och behov. För genomförande av strategin finns en styrgrupp, arbetsgrupp och referensgrupp. Styrgruppen består av representanter från ägarna av strategin (Region Kalmar län, Länsstyrelsen Kalmar län och LRF Sydost). Arbetsgruppen består av representanter från Region Kalmar län, Länsstyrelsen Kalmar län, LRF Sydost och Livsmedelsutveckling Sydost (IUC). I referensgruppen sitter representanter från olika intresseorganisationer, lärosäten, kommuner och företag inom livsmedelssektorn i Kalmar län.

I utarbetandet av den reviderade livsmedelsstrategin, vilken ämnar främja de gröna näringarna och livsmedelskedjan - från jord till bord – kommer Region Kalmar län utgå

från ett antal stöddokument. Ett av underlagen för den reviderade strategin är denna omvärldsanalys, vars syfte är att kartlägga rådande och framtida omständigheter under vilka livsmedelsstrategin ska verka. Ett annat underlag är utvärderingen av nuvarande strategin som Oxford Research också genomfört¹.

2. Modeller och metoder för datainhämtning

Det här kapitlet redogör för de modeller och metoder som använts i omvärldsanalysen. Omvärldsanalysen har bestått av tre kompletterande modeller och fyra kompletterande datainsamlingsmetoder.

2.1 Tre kompletterande analysmodeller

Omvärldsanalysen utgår från tre modeller. Syftet var att samla in och analysera relevanta data om omvärlden genom forskningsbaserade modeller, för att diskutera vilka implikationer omvärldsläget får för Kalmar läns livsmedelssektor vilket genererar data som kan ligga till grund för att arbeta fram en reviderad livsmedelsstrategi.

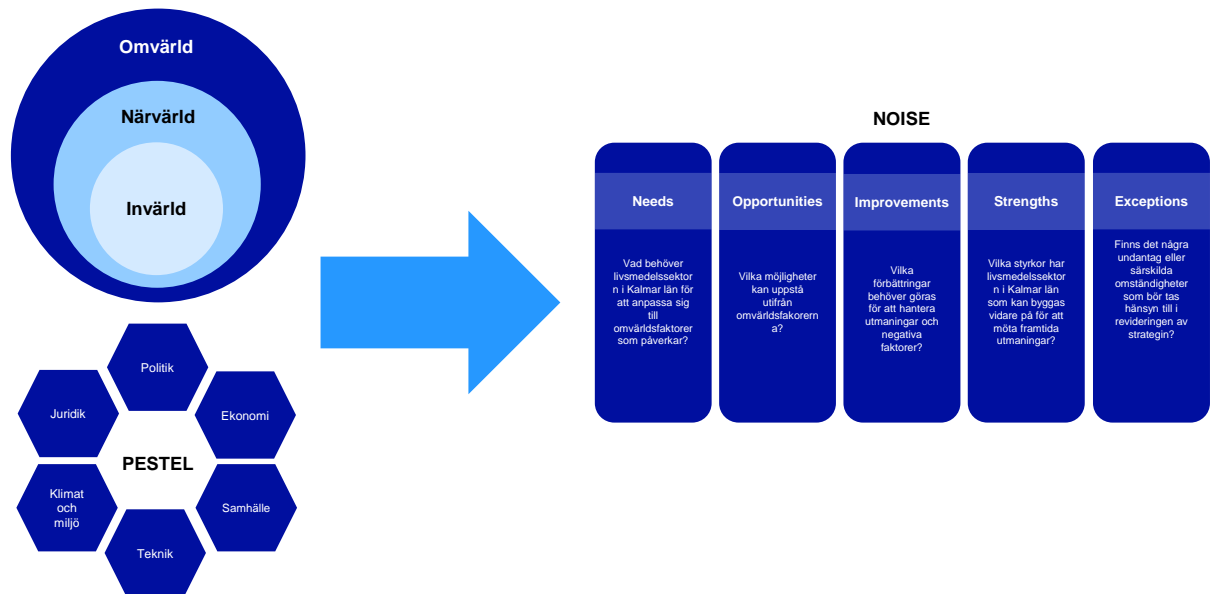
I omvärldsanalysen har vi använt oss av följande kompletterande modeller:

1. **En vedertagen modell för omvärldsanalys** som skiljer på *invärld* (Kalmar län), *närvärld* (Sverige och Norden) och *omvärld* (Europa och globalt) samt anlägger två tidsperspektiv i sin trendspaning – nuläge samt utsikter för 2025–2035.
2. **PESTEL-modellen** för att inhämta och analysera omvärldsdata om politik, ekonomi, samhälle, teknik, klimat och miljö samt juridik. PESTEL-modellen är en vidareutvecklad variant av PEST-modellen som lägger större vikt vid klimat och miljö (E) och juridik (L), vilka är viktiga dimensioner i den pågående hållbara omställningen i Sveriges regioner, nationellt och i EU.
3. **NOISE-modellen** för att analysera implikationerna av omvärldsanalysdata på Region Kalmar läns kommande livsmedelsstrategi. NOISE-modellen är en mer handlingsorienterad variant av den mer välkända SWOT-modellen.

I Figur 1 nedan åskådliggörs våra modeller för omvärldsanalysen och visar hur modellerna hänger ihop.

---

¹ Oxford Research (2024). *Utvärdering av Livsmedelsstrategi för Kalmar län*.

Figur 1: Omvärldsanalysens tre kompletterande analysmodeller

2.2 Fyra kompletterande datainsamlingsmetoder

Datainsamlingen för omvärldsanalysen innefattade två delar: en deskriptiv omvärldsanalys och en kollaborativ analys.

Den deskriptiva omvärldsanalysen bestod av omfattande skrivbordsstudier, djupintervjuer och en enkät.

- **Skrivbordsstudierna** utgick från PESTEL-modellen vilket innebar att kartlägga vår omvärld och närvärld avseende kategorierna politics (politik), economy (ekonomi), society (samhälle), technology (teknik), environment (klimat och miljö) och law (juridik). Inom respektive kategori studerades ett antal områden som bedömdes relevanta i förhållande till livsmedelssektorn i Kalmar län. Resultatet från denna del låg sedan till grund för de workshops som genomfördes med relevanta aktörer i länet, där deltagarna gemensamt analyserade hur trenderna i omvärlden och närvärlden kan komma att påverka livsmedelssektorn i Kalmar län.
- **Djupintervjuer** har genomförts med personer som kategoriseras som ägare, genomförare och målgrupper för livsmedelsstrategin i Kalmar län. Intervjuerna genomfördes i huvudsak inom ramen för den utvärdering av nuvarande livsmedelsstrategi som Oxford Research också genomfört, men nyttjades också

för att fånga informanternas syn på vilka omvärldsfaktorer som påverkar/kommer att påverka livsmedelssektorn i Kalmar län. Informanterna har bestått av representanter från styrgruppen, arbetsgruppen och referensgruppen. 25 personer kontaktades för intervju varav 13 personer valde att delta. Två utgjordes av styrgruppsrepresentanter (ägare av strategin), två av arbetsgruppsrepresentanter (genomförare av strategin) och åtta representanter från referensgruppen (varav fem genomförare och tre från målgrupp).

- **En enkät har genomförts med målgrupper i länet.** Syftet med enkäten var att ställa frågor som dels bidrog till omvärldsanalysen, dels gav underlag till den utvärdering av nuvarande strategi som Oxford Research också genomfört. Enkäten distribuerades till 1 528 respondenter. Av dessa studsade 163 adresser och två personer hörde av sig och ville bli borttagna från respondentlistan. Vi räknar därmed med ett bortfall på 165 respondenter. Av de 1 363 som kvarstår slutförde 239 personer enkäten och 96 lämnade några svar. Inklusive båda grupperna uppgår svarsfrekvensen till 25 procent, vilket vi bedömer som en god svarsfrekvens i det här sammanhanget då det ofta är utmanande att få en hög svarsfrekvens på enkäter. Det är dock viktigt att beakta att långt ifrån alla besvarat enkäten, varför resultaten ska tolkas med försiktighet. Spridningen av respondenter från olika delar av värdekedjan blev relativt god, fördelade på företag inom primärproduktion, förädling, livsmedelsbutik, restaurang, café/gårdsbutik/bageri, storkök och besöksnäring (med koppling till mat). Störst andel företagare som svarat på enkäten kommer från primärproduktionen (66 procent) följt av förädling (16 procent).

Den kollaborativa analysen bestod av två workshops med relevanta aktörer i förhållande till livsmedelssektorn i Kalmar län. Den andra delen av omvärldsanalysen, som till skillnad från den deskriptiva första delen var mer analytiskt, kollaborativt och konsultativt inriktad. Analysen byggde på den deskriptiva fasens redogörelse av nuläget och framtida utsikter för livsmedelssektorn i Kalmar. I den kollaborativa fasen involverades relevanta aktörer i livsmedelssektorn i Kalmar, för att utifrån redogörelsen från den första fasen identifiera möjligheter, potentiella hotbilder och utmaningar, styrkor och svagheter som Kalmar bör förhålla sig till i framtagandet av dess nya livsmedelsstrategi.

- **Den första workshopen bestod av en PESTEL-workshop** som tog utgångspunkt i slutsatserna från den deskriptiva omvärldsanalysen. Syftet med PESTEL-workshopen var att i en strategisk grupp generera djupare insikter om hur identifierade omvärldstrender påverkar livsmedelssektorn i Kalmar län (*invärlden*) och identifiera vilka områden som bör prioriteras i den nya livsmedelsstrategin. Totalt sex representanter från Region Kalmar län, LRF Sydost, Livsmedelsutveckling Sydost och Länsstyrelsen i Kalmar län deltog i

workshopen. Workshopen genomfördes digitalt och i arbetet användes det digitala workshop-verktyget Miro.

- **Den andra workshopen tog utgångspunkt i NOISE-modellen.** Workshopen byggde vidare på resultatet från PESTEL-analysen och PESTEL-workshopen. Syftet var att tillsammans med aktörer inom livsmedelssektorn i Kalmar län identifiera de viktigaste behoven, möjligheterna, förbättringarna, styrkorna och undantagen kopplat till livsmedelssektorn i länet mot bakgrund av de *omvärlds*, *närvärlds* och *invärlds*faktorer som identifierades i de tidigare faserna, för att skapa en robust och framtidssäker livsmedelsstrategi. NOISE-workshopen inkluderade representanter från såväl ägarna av nuvarande strategin som genomförare och målgrupper för strategin, genom att bjuda in samtliga representanter från styrgruppen, arbetsgruppen och referensgruppen. Totalt 9 representanter valde att delta i workshopen. Dessa representerade aktörerna Länsstyrelsen i Kalmar län, LRF Sydost, Region Kalmar län, Livsmedelsutveckling Sydost, Almi, Västerviks kommun och Chalmers. Även denna workshop genomfördes digitalt och med hjälp av det digitala whiteboard-verktyget Miro.

3. Resultat av omvärldsanalysen

I det här kapitlet redogör vi för omvärldsanalysens resultat. Först presenteras resultaten från den deskriptiva omvärldsanalysen, som fokuserade på omvärldsfaktorer i vår omvärld och närvärld. Därefter redogörs för resultaten från den kollaborativa analysen som fördjupar sig i omvärldsfaktorernas effekter på Kalmar län, samt vilka behov, möjligheter, förbättringar, styrkor och undantag som länet står inför mot bakgrund av rådande omvärldsfaktorer.

3.1 Deskriptiv omvärldsanalys – omvärld och närvärld

Omvärldsanalysen tar utgångspunkt i PESTEL-modellen och kartlägger vår omvärld och närvärld avseende kategorierna *politics* (politik), *economy* (ekonomi), *society* (samhälle), *technology* (teknik), *environment* (klimat och miljö) och *law* (juridik). Inom respektive kategori har vi studerat ett antal områden som bedömts relevanta i förhållande till livsmedelssektorn i Kalmar län, där ett antal frågor har guidat datainhämtningen och analysen inom varje PESTEL-område. Dessa PESTEL-områden samt de vägledande frågeställningarna inom dessa presenteras under respektive avsnitt nedan.

djurskyddslagstiftning är några exempel på områden där allt strängare regleringar introduceras, och EU:s miljökrav är bland de strängaste i världen.⁵

Fler strategier och riktlinjer runt livsmedelsbranschen

Inom Sverige och våra regioner ser vi också en trend av ökat fokus på att reglera och politisera mat och livsmedel, där allt fler strategier introduceras för att ge riktlinjer till aktörer inom branschen. Livsmedelsstrategier på regional nivå likt *Växande Värde* har blivit allt fler, samtidigt som livsmedelsstrategier integreras med den bredare samhällsutvecklingen och fler samverkansplattformar skapas för olika typer av aktörer.⁶ EU:s gemensamma jordbrukspolitik CAP (Common Agricultural Policy) 2023–2027 är också en faktor att ta i beaktning, då den påverkar livsmedelssystemet både i omvärlden och i vår närvärld. Exempelvis kommer prioriteringen av samarbete inom livsmedelskedjan påverka hela kedjan inom EU – som helhet och på nationell nivå.⁷ Handelsrelationer i EU kan även påverka marknader globalt, där CAP-standarder och regleringar för EU-marknader kan skapa effekter i konkurrensen även utanför EU. För EU-medlemsländer som Sverige påverkar CAP i hög grad, då mycket direktstöd sker genom CAP vilket genererar att det svenska jordbruket dels fokuserar på miljöåtgärder initierade av CAP, dels bättre förutsättningar för landsbygdsutveckling. I den uppdaterade gemensamma jordbrukspolitiken som antogs 2023 tydliggjordes fokuset på mindre jordbruk, jordbrukets relation till EU:s miljö- och klimatmål samt att anpassa åtgärder till lokala förhållanden.⁸

CAP 2023–2027 är även ett viktigt verktyg för att nå målen inom strategin *Farm to Fork*, som introducerades under 2020, som en del av *European Green Deal*. Farm to Fork-strategin har som mål att göra Europas livsmedelssystem rättvisa, hälsosamma och miljövänliga. Det inkluderar hållbar produktion, matavfall, hållbar förädling, distribuering och konsumtion.⁹ Målen inom strategin har många likheter med de målen som finns i Sveriges nationella livsmedelsstrategi, men det finns några skillnader. EU:s Farm to Fork fokuserar mer på hållbarhet och en systemomställning, medan den nationella strategin fokuserar på en större produktion inom jordbruket. Relationen mellan målsättningen inom de två strategierna är något som framåt kommer behövas utforskas mer, där bland annat Sveriges lantbruksuniversitet presenterat sig själva som en aktör

---

⁵ Europeiska unionen, *Miljö*, tillgänglig på: [Miljö och grön ekonomi – EU-politik | Europeiska unionen \(europa.eu\)](#)

⁶ LRF, *Regionala livsmedelsstrategier*, tillgänglig på: [Regionala livsmedelsstrategier - Lantbrukarnas Riksförbund \(lrf.se\)](#)

⁷ European Commission, *The EU Pathway towards sustainable food systems transformation*, tillgänglig på: [The EU Pathway Towards Sustainable Food Systems Transformation | Knowledge for policy \(europa.eu\)](#)

⁸ Europeiska rådet, *Den gemensamma jordbrukspolitiken 2023–2027*, tillgänglig på: [Den gemensamma jordbrukspolitiken 2023–2027 - Consilium \(europa.eu\)](#)

⁹ Europeiska kommissionen, *Farm to fork strategy*, tillgänglig på: [Farm to Fork Strategy - European Commission \(europa.eu\)](#)

som kan underlätta innovativa lösningar för att göra det svenska livsmedelssystemet mer hållbart och möta kraven från de båda strategierna.¹⁰

Större fokus på matsäkerhet och resiliens

Dagens säkerhetspolitiska läge ser vi har en effekt på livsmedel genom ett allt större fokus på matsäkerhet. Handelskrig, sanktioner, pandemier och efterföljande matprisinflation gör att vi kan se en trend av lokalisering av mat. Nationellt läggs alltmer fokus på att ta fram riktlinjer kring att minska importberoende, beredskap och regional samverkan för att göra maten alltmer lokal och minimera sårbarheten för externa faktorer. Exempelvis publicerades utredningen *Livsmedelsberedskap för en ny tid* under 2024.¹¹ Även i de regionala livsmedelsstrategierna ska beredskapsfrågor lyftas in på olika vis under 2024.¹²

Framåt ser vi att definitioner och nya begrepp inom jordbruk och livsmedel kommer att formas och ta alltmer plats. Regenerativt jordbruk, mångfald av jordbruk och grödor, social hållbarhet och rättvis omställning är några begrepp som kommer påverka framtida livsmedelspolicys på både global och lokal nivå.¹³ Även fler regleringar inom koldioxidutsläpp, tillsatser och antibiotika kan komma att påverka olika delar av livsmedelskedjan. Det förändrade klimatet kommer generera konflikter och migrationsströmmar, vilket i sin tur kan komma att påverka jordbruksmöjligheter, arbetskraft och samarbeten inom livsmedelssektorn på både global och lokal nivå. Alltmer resurser kommer att läggas på att bereda och utrusta resiliensen i samhället, för att möta dessa förändringar – inklusive livsmedelssystemet.¹⁴

3.1.2 Ekonomi

För att kartlägga vilka rådande och framtida globala och lokala omständigheter som kan påverka livsmedelsbranschen i Kalmar län är det väsentligt att inkludera ekonomiska trender. Här tittar vi därför närmare på frågor som rör inflation, marknadsutvecklingen inom import och export, samt trender inom arbetsmarknaden och konsolidering.

De vägledande frågeställningar som guidat datainsamlingen har varit:

- *Hur påverkar inflationen livsmedelskedjan?*
- *Hur ser marknadsutvecklingen ut inom import och export?*

¹⁰ SLU, *Farm to Fork Strategy*, tillgänglig på: [slu-futurefood_rapport16-6_jordtillbordstrategin_pia-roos_eng.pdf](#)

¹¹ Riksdagen, *Livsmedelsberedskap för en ny tid*, tillgänglig på: [Livsmedelsberedskap för en ny tid \(Statens offentliga utredningar 2024:8\) | Sveriges riksdag \(riksdagen.se\)](#)

¹² LRF, *Regionala livsmedelsstrategier*, tillgänglig på: [Regionala livsmedelsstrategier - Lantbrukarnas Riksförbund \(lrf.se\)](#)

¹³ EIT Food, *Top 5 trends in 2024*, tillgänglig på: [Top 5 food trends in 2024 - EIT Food](#)

¹⁴ FOI, *Klimatförändringar, migration och konflikter*, tillgänglig på: [Klimatförändringar, migration och konflikter: samband och förutsägelser \(foi.se\)](#)

- Vilka trender finns inom arbetsmarknaden och hur påverkar det livsmedelsindustrin?
- Vilka trender finns inom konsolidering av livsmedelssektorn?

Inflationen påverkar livsmedelskedjan och kan leda till förändrade konsumtionsmönster

De senaste årens turbulens har syns i världens ekonomier, inte minst genom en snabbt ökande inflation i Europa och Sverige från 2022.¹⁵ Rapporten Livsmedelssystemet mot 2035 lyfter hur lågkonjunkturen kommer påverka livsmedelskedjor framåt. Exempelvis är hållbar mat mer sårbar om konsumenter inte har råd att lägga de extra kronorna på livsmedel som är producerade hållbart.¹⁶ Generellt kan globala förändringar i produktionskostnader, transportkostnader, valutafluktuationer, leveranskedjestörningar, och minskad köpkraft påverka både tillgång och efterfrågan på livsmedel. Vad som anses vara lyxvara och inte kan förändras snabbt hos priskänsliga konsumenter.

Livsmedelsverket genomförde en undersökning 2023 gällande hur höjda matpriser påverkar konsumenternas köpbeteende, vilken tydligt visade på att priset påverkar beteende kring inköp av livsmedel.¹⁷ I framtiden kan man tänka sig att ekonomiska förändringar och osäkerhet kan leda till fortsatt förändrade konsumtionsmönster, investeringar i kostnadseffektiva och innovativa metoder inom jordbruket samt en diversifiering bland lantbrukare för att sprida riskerna och beroendet av enskilda produkter. Detta baserat på många slutsatser som drogs i kölvattnet av Corona-pandemin, där resiliens inom jordbruket genom effektivitet och mångfald var en viktig lärdom.¹⁸

Större inhemsk produktion och ökad export

Andra viktiga aspekter av ekonomiska influenser är hur trenderna ser ut inom import och export, arbetsmarknader och den ökade konsolideringen inom livsmedelssektorn. Både Kalmar län, Sverige och EU importerar livsmedel som inte är gynnsamma att producera i EU så som frukt, kaffe, te, kakao och foder (soja). Under 2022 var importandelen av livsmedel ungefär 50% i Sverige.¹⁹ Kalmar och Sverige är även stora exportörer, och under 2021 hade svenska livsmedelsföretag en exportandel på 30%. Denna siffra är av intresse att öka genom att förbättra förutsättningarna för export och inhemsk produktion, vilket har uttryckts av dels statliga aktörer, dels branschorganisationer. Detta då en större

---

¹⁵ SCB, *Inflationen i Sverige*, tillgänglig på: [Inflationen i Sverige \(scb.se\)](https://www.scb.se/Inflationen-i-Sverige)

¹⁶ Tillväxtverket, *Livsmedelssystemet mot 2035*, tillgänglig på: [Livsmedelssystemet mot 2035 \(tillvaxtverket.se\)](https://www.tillvaxtverket.se/Livsmedelssystemet-mot-2035)

¹⁷ Livsmedelsverket, *Hur påverkar höjda matpriser konsumenternas köpbeteende*, tillgänglig på: [Hur påverkar höjda matpriser konsumenternas köpbeteende \(livsmedelsverket.se\)](https://www.livsmedelsverket.se/Hur-paverkar-hojda-matpriser-konsumenternas-koepbeteende)

¹⁸ Svenska FAO-kommittén, *Rapport från FAO påvisar vikten av ökad resiliens i livsmedelssystemen som en följd av Covid-19 pandemin*, tillgänglig på: [Rapport från FAO påvisar vikten av ökad resiliens i livsmedelssystemen som en följd av Covid-19 pandemin | Svenska FAO-kommittén \(svenskafaokommitten.se\)](https://www.svenskafaokommitten.se/Rapport-fran-FAO-pavisar-vikten-av-okad-resiliens-i-livsmedelssystemen-som-en-foljd-av-Covid-19-pandemin)

¹⁹ LRF, *Så mycket mat importerar Sverige*, tillgänglig på: [Så mycket mat importerar Sverige - LRF](https://www.lrf.se/Sa-mycket-mat-importerar-Sverige)

livsmedelsproduktion i Sverige dels ökar omsättningen, dels matsäkerheten.²⁰ Enligt livsmedelsföretagen har förädlade svenska produkter störst potential när det kommer till just export, bland annat genom produkter så som vodka, bröd, havredryck, cider, snus, godis och kaffe.²² Baserat på observationer ovan och den svenska livsmedelsstrategin med sikte mot år 2030, kan vi se vilka tendenser som ser ut att ha stor påverkan på livsmedelskedjan.²³ Framåt 2035 kan vi se att marknadsutvecklingen troligtvis kommer röra sig mot ökade satsningar på livsmedelsmarknader samt förbättrad logistik och marknadsföring för export, samtidigt som en ökad inhemsk produktion prioriteras för att minska importberoendet. Även internationella faktorer så som förändrade handelsavtal och EU-beslut med syfte att öka självförsörjning är faktorer som behöver tas i beaktning när det kommer till livsmedelssystemet i Kalmar län.

Kompetensbrist och brist på arbetskraft påverkar livsmedelssektorn

På arbetsmarknaden sker det också förändringar som påverkar livsmedelsindustrin. Automatiseringen, digitaliseringen och teknologisk anpassning är tre stora faktorer som gör avtryck i hela världen, där ny typ av kompetens efterfrågas. Norden är en av de regioner som ligger i framkant när det kommer till att nyttja potentialen som finns inom digitalisering, men det finns även i Nordens länder ett behov av kunskap i nya kunskapsområden.²⁴ Kompetensbrist och brist på arbetskraft i framför allt landsbygden i Sverige är också något som påverkar livsmedelsindustrins utveckling.

Arbetskraftsinvandring, särskilt till landsbygden, är något som fått ökat uppmärksamhet. När det sker utflyttningar från landsorter till städer är ny arbetskraft en viktig fråga, även inom livsmedelsbranschen. På nationell nivå har det under 2024 publicerats en utredning om *Nya regler för arbetskraftsinvandring m.m.*, och det utredningen mynnar ut i kan komma att ha effekt framåt på livsmedelskedjorna i landets regioner. Särskilt då utredningen har haft målsättningen att skärpa villkoren för arbetskraftinvandringen, och att främja högkvalificerad arbetskraftsinvandring.²⁵ Arbetskraftsinvandring har använts för att fylla behoven av arbetskraft inom olika delar av livsmedelskedjan, särskilt inom lågkvalificerat arbete. Inom lågkvalificerad arbetskraftsinvandring i Sverige 2022 var det bland annat flest inom bärplockning och köks- och restaurangbiträden, vilket tyder på hur stor roll migration spelar inom livsmedelssystemet.²⁶

---

²⁰ Jordbruksverket, *Mervärden hos svensk mat*, tillgänglig på: [Mervärden hos svensk mat - Jordbruksverket.se](https://www.jordbruksverket.se/mervarden-hos-svensk-mat)

²¹ Tillväxtverket, *Nya trender inom export och import*, tillgänglig på: [Rapport 0261 Nya trender inom export och import.pdf \(tillvaxtverket.se\)](https://www.tillvaxtverket.se/rapport-0261-nya-trender-inom-export-och-import.pdf)

²² Livsmedelsföretagen, *Export*, tillgänglig på: [Export - Livsmedelsföretagen \(livsmedelsforetagen.se\)](https://www.livsmedelsforetagen.se/export)

²³ Regeringen, *En livsmedelsstrategi för jobb och hållbar tillväxt i hela landet*, tillgänglig på: [En livsmedelsstrategi för jobb och hållbar tillväxt i hela landet - Regeringen.se](https://www.regeringen.se/livsmedelsstrategi-for-jobb-och-hallbar-tillvaxt-i-hela-landet)

²⁴ Norden, *State of the Nordic Region 2024*, tillgänglig på: [State of the Nordic Region 2024 \(norden.org\)](https://www.norden.org/state-of-the-nordic-region-2024)

²⁵ Regeringen, *Nya regler för arbetskraftsinvandring m.m.*, tillgänglig på: [Nya regler för arbetskraftsinvandring m.m. - Regeringen.se](https://www.regeringen.se/nya-regler-for-arbetskraftsinvandring-m-m)

²⁶ SVT, *Jobben som lockar flest arbetskraftsinvandrare*, tillgänglig på: [Här är jobben som lockar flest arbetskraftsinvandrare till Sverige | SVT Nyheter](https://www.svt.se/nyheter/arbetskraftsinvandring/jobben-som-lockar-flest-arbetskraftsinvandrare)

En koncentrerad marknad leder till bristande konkurrens inom livsmedelsbranschen

I många delar av livsmedelsbranschen är företagsförvärv och sammanslagningar vanligt, däribland inom livsmedelsproduktion, distribution, detaljhandel och i vertikala integrationer (alltså att kontrollera flera steg i livsmedelskedjan). Konkurrensverket har identifierat en bristande konkurrens inom livsmedelsbranschen, med en högt koncentrerad marknad och stora aktörer på marknaden. Konkurrensverket gör bedömningen att koncentrationen i livsmedelskedjan har vuxit sig större över tid, men få nya aktörer som lyckats etablera sig. Detta påverkar lokala livsmedelssystem där ökat samarbete, delade resurser och mer nischade marknader utvecklar sig och blir av allt större vikt för att skapa diversifiering. Även ett fokus på hållbarhet, lågpris, lokalproduktion och ekologiska produkter är ingångar som lokala aktörer kan vända sig till för att tilltala konsumenterna.²⁷

3.1.3 Samhälle

Livsmedelssystemet är beroende av hur demografin ser ut och utvecklar sig, och vilka trender det finns hos konsumenterna och i kulturen. I det här kapitlet besvarar vi därför frågor om hur den demografiska utvecklingen ser ut och vilka de största mattrenderna är. Vi undersöker också vilka trender som finns inom matturism och matidentiteter.

De vägledande frågeställningar som guidat datainsamlingen har varit:

- *Hur ser den demografiska utvecklingen ut och hur påverkar det arbetskraften?*
- *Vilka är de största mattrenderna och hur påverkar dessa livsmedelssystemet?*
- *Vilka trender finns inom matturism och matidentiteter?*

Demografiska utmaningar påverkar livsmedelssektorn

Mänskliga beteenden och val speglas i hur vi arbetar och konsumerar. Både inom EU och Sverige blir befolkningen allt äldre, vilket skapar nya utmaningar. En åldrande befolkning betyder att färre personer i arbetsför ålder ska försörja allt fler äldre, att det skapas behov av förändringar inom pensionssystemet och ett ökat tryck på vård och omsorg.²⁸ Det sker även andra typer av trender inom demografin, där exempelvis den yngre befolkningen tenderar att flytta ifrån landsbygden, och färre arbetar inom lantbruk.²⁹ Många lokala initiativ i Sverige har tagits för att skapa attraktiva arbetsmiljöer, och i Kalmar län ser man att det var en befolkningsminskning under 2023 men att det inte berodde på

²⁷ Konkurrensverket, Konkurrensverkets genomlysning av livsmedelsbranschen 2023-2024, tillgänglig på: [Konkurrensverkets genomlysning av livsmedelsbranschen 2023–2024](#)

²⁸ SVT, Vi blir allt äldre – ställer krav på samhället, tillgänglig på: [Vi blir allt äldre – ställer krav på samhället | SVT Nyheter](#)

²⁹ EU-kommissionen, Demography, tillgänglig på: [Demography: new data, analyses on population growth, decline and ageing in Europe - European Commission \(europa.eu\)](#)

utflyttning. Det är i stället en åldrande befolkning och ojämlig befolkningsutveckling inom länet som är de största utmaningarna i demografin i Kalmar län.³⁰

Nya trender och konsumentkrav

Det finns även andra trender i samhället som påverkar våra livsmedelssystem, idag och framåt. Hur man väljer att äta och vilka krav som konsumenterna ställer på livsmedel är något som påverkar livsmedelssystemet och kan leda till att driva innovation, förändra produktionsmetoder och öka efterfrågan på hållbar och hälsosam mat. Under 2023 släpptes Nordic Nutrition Recommendations, vilken innehåller rekommendationer för nationella riktlinjer för matkonsumtion, baserat på hälsa men även miljöaspekter. Där rekommenderas en i huvudsak växtbaserad diet, med mycket grönsaker, frukt, bär, baljväxter, potatis och fullkornsprodukter. Måttligt intag av mejeriprodukter och begränsat intag av rött kött och fågel är också några av de riktlinjer som fastställs. Bearbetat kött är en av de produkter som rekommenderas intas i minimal mängd.³¹

Riktlinjerna inom animalieprodukter är intressant i förhållande till Kalmar läns livsmedelsstrategi, då animalieproduktionen är central i länets jordbruk.³² Vi ser även köttkonsumtion minskar i Sverige, men samtidigt ökar globalt. Denna tvetydiga trend belyses i *Livsmedelssystemet mot 2035*³³.

Det finns en växande medelklass i världen, som ofta kopplas ihop med en större köttkonsumtion, samtidigt som det finns en trend av att välja mer vegetariskt. På den svenska marknaden fortsätter köttkonsumtionen att minska, men allt fler förespråkar att äta svenskt kött från naturbete om kött ska konsumeras.³⁴ Oavsett åt vilket håll detta utvecklar sig, verkar det finnas en ökad medvetenhet om vad vi äter och vilket klimatavtryck det gör, och den trenden ser ut att hänga kvar framåt 2035. Ekologiska och lokalproducerade produkter är även en utveckling som ser ut att bli kvar. Produkter framtagna på hållbart vis av mindre producenter hänger ofta ihop med kravet från konsumenten att veta vad som äts. Enligt Orklas hållbarhetsbarometer upplever 2 av 3 svenskar små, lokala producenter som mer klimatvänliga och 7 av 10 försöker köpa produkter de anser vara hållbara. Det finns även en efterfrågan om att veta var produkten produceras.³⁵ Det kan därför tänkas att det inom den närmsta framtiden kommer detta krav alltmer kompletteras med digitala lösningar för spårbarhet och ökad konsumentutbildning.

---

³⁰ Region Kalmar, *Ny statistik om länets befolkning*, tillgänglig på: [Ny statistik om länets befolkning | Region Kalmar Län](#)

³¹ Norden, *Nordic Nutrition Recommendations 2023*, tillgänglig på: [NORDIC NUTRITION RECOMMENDATIONS 2023 \(norden.org\)](#)

³² Länsstyrelsen Kalmar län, *Animalieproduktion i Kalmar län*, tillgänglig på: [Animalieproduktion i Kalmar län - möjligheter och utmaningar | Länsstyrelsen Kalmar \(lansstyrelsen.se\)](#)

³³ Tillväxtverket, *Livsmedelssystemet mot 2035*, tillgänglig på: [Livsmedelssystemet mot 2035 \(tillvaxtverket.se\)](#)

³⁴ WWF, *Nöt*, tillgänglig på: [Nöt - Världsnaturfonden WWF](#)

³⁵ Orkla, *Orklas hållbarhetsbarometer 2020*, PDF-fil

Ökad matturism i Norden

Med det växande intresset för mat och bakgrunden till vad som ligger på vår tallrik, syns en ökande trend för matturism och regionala matidentiteter. Att använda mat som en regional attraktionskraft har visat sig vara effektivt för att locka turister som söker autentiska och lokala delikatesser. Kulinariska resor och matfestivaler har ökat i antal, och Norden har snabbt stigit till att bli ett populärt turistmål i denna bemärkelse.³⁶ Detta syns även i Kalmar län, inte minst genom sina berömda rätter och matfester så som Matrunda Kalmar län och kroppkakor. Kalmar marknadsförs som en kulinarisk region och har många entreprenörer och aktiviteter kopplade till matupplevelser och produktion.³⁷

3.1.4 Teknik

Teknologiska framsteg kan driva innovation, effektivisera produktion och distribution, samt förändra konsumtionsbeteenden. I det här kapitlet beskriver vi vilka trender som finns inom forskning och innovation, digitalisering, automatisering och förädlingsindustrin.

De vägledande frågeställningar som guidat datainsamlingen har varit:

- *Vilka trender ser vi inom forskning och innovation?*
- *Hur påverkar förädlingsindustrin?*
- *Hur påverkar digitaliseringen?*
- *Hur påverkar automatiseringen?*

Snabb utveckling inom bioteknik, GMO och alternativa proteiner

I dagens livsmedelssystem ser vi en snabb utveckling inom forskning och innovation. Bioteknik (exempelvis CRISPR-Cas9)³⁸ och GMO är globala trender inom livsmedelssystemet, för att utveckla grödor till att bli mer motståndskraftiga och anpassade efter våra mänskliga behov. Även utvecklingen av alternativa proteiner till kött driver forskningen framåt, med labbdodat kött, insektsbaserade livsmedel och andra växtbaserade proteiner. World Economic Forum förutspår att marknaden för alternativa proteiner kommer ha vuxit sig sju gånger större till 2035, och då stå för 11 % av proteinet på den globala marknaden.³⁹

Digitalisering och automatisering en viktig framstegsfråga

---

³⁶ Norden, *Follow the food*, tillgänglig på: [Follow the food: the rise of gastronomic tourism in the Nordics | Nordic cooperation \(norden.org\)](https://norden.org/en/follow-the-food)

³⁷ Länsstyrelsen Kalmar, *Gårdsbutiker och mathantverkare*, tillgänglig på: [Gårdsbutiker och mathantverkare i Kalmar län | Länsstyrelsen Kalmar \(kansstyrelsen.se\)](https://kansstyrelsen.se/gardsbutiker-och-mathantverkare/)

³⁸ Suryapratap, Sneha & Chitra, *CRISPR-Cas) for sustainable food production*, tillgänglig på [CRISPR-Cas9 for sustainable food production: Impacts, recent advancements and future perspectives - ScienceDirect](https://www.sciencedirect.com/science/article/abs/pii/S0926641020301111)

³⁹ WEF, *Alternative proteins will transform food, mitigate climate change and drive profits. Here's how*, tillgänglig på: [Alternative proteins will transform food, mitigate climate change and drive profits. Here's how | World Economic Forum \(weforum.org\)](https://www.weforum.org/articles/alternative-proteins-will-transform-food-mitigate-climate-change-and-drive-profits-heres-how/)

av produkter från svenska jordbruk vidareförädlas av svenska livsmedelsföretag, och utgör den fjärde största industribranschen.⁴⁷ Inom politiken syns stöd för den tekniska utvecklingen och möjligheten att investera i förädlingsteknik. Exempelvis föreslog EU-kommissionen under 2023 en ny förordning om växtförädlingstekniker, och öppnade upp möjligheten för att nya genomiska tekniker i vissa fall bör undantas från de annars strikta kraven för GMO inom EU.⁴⁸

I Sverige tillhandahåller nu Jordbruksverket ett investeringsstöd för förädling av jordbruksprodukter 2024–2027, för att utveckla och korta livsmedelskedjan, skapa tillväxt och i sin tur bidra till målen i Sveriges livsmedelsstrategi.⁴⁹ Även i Kalmar läns nuvarande livsmedelsstrategi nämns digitaliseringens möjligheter inom automatisering och effektivisering i primär- och förädlingsled. Dessa investeringsmöjligheter, politiska öppningar och strategiska ställningstaganden pekar på att förädlingsindustrin är betydande och kommer fortsatt vara det mot 2035. Detta bekräftas från akademien och den publicerade vetenskapliga artikeln *Food Processing 4.0*, där författarna konkluderar att tiden är inne för att anamma innovationerna från ”den fjärde industriella revolutionen” inom förädling av livsmedel.⁵⁰

3.1.5 Miljö och klimat

Klimatförändringar och miljöpåverkan har långtgående effekter på resurstillgång, produktion och hållbarhet inom livsmedelssektorn. Vi kommer i det här kapitlet beskriva hur klimatförändringar, utsläpp och övergödning påverkar livsmedelssektorn. Därtill redogör vi för prioriteringar i markanvändning och ett större fokus på cirkulärt och återbrukbart livsmedelssystem.

De vägledande frågeställningar som guidat datainsamlingen har varit:

- *Hur påverkar klimatförändringarna?*
- *Hur påverkar utsläpp och övergödning?*
- *Hur påverkar prioriteringar av markanvändning?*
- *Hur påverkar ett större fokus på cirkulärt och återbrukbart livsmedelssystem?*

Klimatförändringarna leder till en ökning av skadegörare och livsmedelsförluster

De senaste årtiondena har påvisat vilka konsekvenser klimatförändringarna kommer att ha på alla delar av samhället, inte minst på jordbruket. Extremväder i form av

⁴⁷ Från Sverige, *Sveriges godaste bransch*, tillgänglig på: [Industri och förädling – Från Sverige \(fransverige.se\)](#)

⁴⁸ Europaparlamentet, Nya växtförädlingstekniker ska hjälpa till att säkra livsmedelsförsörjningen, tillgänglig på: [Nya växtförädlingstekniker ska hjälpa till att säkra livsmedelsförsörjningen | Ämnen | Europaparlamentet](#)

⁴⁹ Jordbruksverket, *Investeringsstöd för förädling av jordbruksprodukter*, tillgänglig på: [Investeringsstöd för förädling av jordbruksprodukter 2024-2027 - Jordbruksverket.se](#)

⁵⁰ Hassoun et al, *Food processing 4.0: Current and future developments spurred by the fourth industrial revolution*, tillgänglig på: [Food processing 4.0: Current and future developments spurred by the fourth industrial revolution - ScienceDirect](#)

översvämningar och torka blir allt vanligare, och allt varmare temperaturer innebär en förändrad biotop, där den biologiska mångfalden förändras och tidigare arter som funnits inom exempelvis Sverige försvinner medan nya tillkommer.⁵¹ Många arter av skadegörare av jordbruk och växtlighet trivs bättre i varmare klimat, och enligt en studie från SLU och SMHI leder klimatförändringarna just till en ökning av skadegörare på grödor i Sverige. Det syns redan idag hur klimatförändringarna påverkar livsmedelskedjan, men effekterna förväntas förstärkas framöver.⁵²

Globalt ser vi hur klimatförändringarna kommer leda till livsmedelsförluster genom bland annat högre temperaturer, extremväder, en större brist på vattenresurser och stigande havsnivåer.⁵³ Detta har lett till antaganden av gemensamma hållbarhetsmål och klimatkonferenser så som Agenda 2030 och årliga COP-möten mellan FN:s medlemsstater. Dessa typer av internationella avtal och samarbeten har stor inverkan på livsmedelssystemet och hur livsmedelsförsörjningen ska tryggas för framtiden. Även *Food System Summit* har hållits för att adressera just livsmedelssektorn.⁵⁴

Behov av ökad klimatanpassning

Inom Kalmar läns närvärld ser vi hur aktörer så som Livsmedelsverket tillhandahåller information om hur livsmedelsföretag behöver klimatanpassas, och hur livsmedelssystemet också behöver luta sig på den nationella strategin för klimatanpassning. Livsmedelssystemet kommer påverkas av klimatförändringarna genom bland annat ras, jordskred, erosioner, påverkan på infrastruktur och elnät, översvämningar, högre temperaturer och påverkade skördar, brister i vattenförsörjning, rubbingar i ekosystemet, förändrade odlingsförhållanden, och ökad förekomst av skadegörare, sjukdomar och invasiva arter.⁵⁵ Således görs det kopplingar på alla nivåer mellan klimatförändringarnas olika påverkan och livsmedelssektorn, vilket förväntas bli allt tätare sammankopplat i framtida policyer och strategier. Exempel som tyder på att vi rör oss mot en värld där klimatanpassning och livsmedelförsörjning integreras är bland annat att Livsmedelsverket vidtagit åtgärder för att möta livsmedelssektorns behov av klimatanpassning,⁵⁶ Världsbanken har en åtgärdsplan för att öka stöd till klimatsmart och

---

⁵¹ Naturvårdsverket, Sveriges naturmiljö i ett förändrat klimat, tillgänglig på: [Sveriges naturmiljö i ett förändrat klimat \(naturvardsverket.se\)](https://naturvardsverket.se/forandrat-klimat)

⁵² SMHI, Växtskadegörarens påverkan på grödor, tillgänglig på: [Växtskadegörarens påverkan på grödor förstärks när Sverige värms upp | SMHI](https://smhi.se/vaxtskadegoraers-paverkan-pa-grodor)

⁵³ Europeiska kommissionen, Klimatförändringarnas konsekvenser, tillgänglig på: [Klimatförändringarnas konsekvenser - Europeiska kommissionen \(europa.eu\)](https://europa.eu/konsekvenser)

⁵⁴ Regeringen, Rapport från FN:s toppmöte om livsmedelssystem, tillgänglig på: [Rapport från FN:s toppmöte om livsmedelssystem: Food Systems Summit, 23 september 2021 - Regeringen.se](https://regeringen.se/rapport-fran-fn-s-toppmote-om-livsmedelssystem)

⁵⁵ Livsmedelsverket, Klimatanpassning för livsmedelsföretag, tillgänglig på: [Klimatanpassning för livsmedelsföretag \(livsmedelsverket.se\)](https://livsmedelsverket.se/klimatanpassning-for-livsmedelsforetag)

⁵⁶ Livsmedelsverket, Livsmedelssektorn i ett förändrat klimat, tillgänglig på: [Livsmedelsverkets rapportserie](https://livsmedelsverket.se/rapportserie)

resilient jordbruk⁵⁷ och akademien tillhandahåller underlag och rekommendationer för framtida policy för sambandet mellan matsäkerhet, biologisk mångfald och klimat.⁵⁸

Utsläpp och övergödning påverkar livsmedelssystemet

Även direkt mänsklig påverkan är en faktor som har stor effekt på livsmedelssystemet och dess funktioner. Utsläpp och övergödning har konsekvenser på, framför allt framtidens, livsmedelssystem. I Sverige har man de senaste åren vidtagit åtgärder för att minska läckage av kväve och fosfor, men det sker fortfarande en stor belastning på Östersjön från alla länder som delar kust mot havet. Jordbruksverket arbetar aktivt med att minska övergödningen, och den typen av mänsklig påverkan behöver således fortsatt minska framåt. Vidare insatser inom jordbruket på regional och nationell nivå förväntas vara en faktor som kommer påverka livsmedelsindustrin. Exempelvis genom åtgärdsprogram baserat på EU:s nitratdirektiv för att minska föroreningen av grundvattnet och övergödning av vattendrag. Kalmar län är ett av de områden som klassas som nitratkänsligt och där jordbruket har hög påverkan på växtnäringsbelastningen.⁵⁹

Prioritering av mark en allt större fråga

Hur markanvändning generellt prioriteras är en fråga som får alltmer plats på den politiska och ekonomiska agendan. EU-stöd är en central del av det svenska jordbrukets inkomster, så den politiska inriktningen och prioriteringar som beslutas om gällande markanvändning på EU-nivå kommer att påverka det svenska jordbruket.⁶⁰ Globalt finns konflikter mellan urbanisering och jordbruk där odlingsbar mark ställs mot bostäder och industri. Skogar omvandlas ofta i sin tur till odlingsmarker på grund av den fortsatta efterfrågan på livsmedel och grödor, vilket bidrar till både koldioxidutsläpp och en förlust av biologisk mångfald. Studier visar att detta i samband med en åldrande befolkning av lantbrukare pekar på att lantbrukare kommer minska i antal.⁶¹ Balansen mellan jordbruk, urbanisering och naturskydd är ett politiskt dilemma på både global och lokal nivå i hur mark bör tillvaratas. Strategier, regleringar och policys för hållbar markanvändning där ekosystem skyddas men där även livsmedelsproduktion får plats är ett område under utveckling. EU:s plan för återställande av natur är ett exempel på en strategi för att hantera dessa konkurrerande markanvändningsområden, där ett exempel på åtgärd är att 10 % av jordbruksarealen ska innehålla landskapselement som gynnar en hög biologisk mångfald.⁶²

⁵⁷ Worldbank, *What you need to know about food security and climate change*, tillgänglig på: [Climate Explainer: Food Security and Climate Change \(worldbank.org\)](https://www.worldbank.org/explainer/food-security-and-climate-change)

⁵⁸ Behnassi et al, *The food security, biodiversity and climate nexus*, tillgänglig på: [The Food Security, Biodiversity, and Climate Nexus | SpringerLink](https://www.springerlink.com)

⁵⁹ Jordbruksverket, *Övergödning och läckage av växtnäring*, tillgänglig på: [Övergödning och läckage av växtnäring - Jordbruksverket.se](https://jordbruksverket.se/vaxtnaring-og-lackage-av-vaxtnaring)

⁶⁰ Tillväxtverket, *Livsmedelssystemet mot 2035*, tillgänglig på: [Livsmedelssystemet mot 2035 \(tillvaxtverket.se\)](https://tillvaxtverket.se/livsmedelssystemet-mot-2035)

⁶¹ Beckers, Van Rompaey & Dendoncker, *The impact on agricultural dynamics*, tillgänglig på: [Full article: The impact of urbanization on agricultural dynamics: a case study in Belgium \(tandfonline.com\)](https://www.tandfonline.com)

⁶² Naturvårdsverket, *Biologisk mångfald*, tillgänglig på: [Biologisk mångfald | Strategi för 2030 \(naturvardsverket.se\)](https://naturvardsverket.se/biologisk-mangfald)

Förutom direkta hållbarhetskrav och regleringar påverkar även internationella handelsavtal och aktörer så som World Trade Organisation. Internationella handelsavtal underlättar eller försvårar handel med livsmedel, vilket har möjlighet att påverka inhemsk import, export och konkurrenskraft. Att ha lägre trösklar för handel stärker globala värdekedjor och tillväxten i jordbruks- och livsmedelsindustrierna, särskilt för småskaliga lantbrukare i Globala Syd.⁶⁶

Fler juridiska ramverk för att skapa samstämmighet i livsmedelssystemet

Inom Farm to Fork Strategy har det tagits fram ett juridiskt ramverk för att möjliggöra genomförandet av strategin. Ramverket går under namnet *Legislative framework for sustainable food systems*, och antogs av Europakommissionen i slutet av 2023. Målet är framför allt att skapa samstämmighet mellan politiken på EU-nivå och nationell nivå, och att integrera livsmedelsfrågor berörda policyfrågor och därmed stärka resiliensen inom livsmedelssystemet.⁶⁷

Det finns alltså många olika typer av krav, avtal och riktlinjer inom det internationella systemet, men även i vår närvärld kan vi se hur juridiska underlag tas fram för att kunna användas inom olika delar av livsmedelssystemet. I EU och Sverige finns det krav kring hur man får använda ekologiska samt etiska certifieringar, och det finns svenska djurskyddslagstiftningen vilken kräver goda levnadsvillkor för boskap. Dessa lagkrav har stor effekt på lantbrukares produktionsmetoder och kostnader.⁶⁸ Framtida krav kan vi se redan nu planeras att skärpas, med krav på exempelvis klimatneutralitet i Europa⁶⁹ och EU:s nya lag på att återställa livsmiljöer som är i dåligt skick med första delmålet satt redan 2030.⁷⁰ Även vattenfrågor omfattas av juridiska åtgärder som påverkar och kan komma att påverka livsmedelssystemet. Mot bakgrund av de framtida utmaningar vi ser inom vattenresurser, kan vi förvänta oss en striktare förvaltning och bestämmelser inom vattendirektiv.^{71,72}

---

⁶⁶ FAO, *The state of agricultural commodity markets*, tillgänglig på: [The State of Agricultural Commodity Markets 2020 \(fao.org\)](https://www.fao.org/markets/2020/)

⁶⁷ Europakommissionen, *Legislative framework for sustainable food systems*, tillgänglig på: [Legislative framework - European Commission \(europa.eu\)](https://ec.europa.eu/commission/presscorner/detail/en/ip_23_1911)

⁶⁸ Jordbruksverket, *Djurskyddet*, tillgänglig på: [Djurskyddet i Sverige - Jordbruksverket.se](https://jordbruksverket.se/djurskyddet)

⁶⁹ Regeringen, *Regeringens prioritering: Klimat och energi*, tillgänglig på: [Regeringens prioritering: Klimat och energi - Regeringen.se](https://www.regeringen.se/491096/1691111)

⁷⁰ Europaparlamentet, *Naturrestaurering: ny lag ska återställa 20 procent av EU:s land och hav*, tillgänglig på: [Naturrestaurering: Ny lag ska återställa 20 procent av EU:s land och hav | Nyheter | Europaparlamentet](https://www.europaparlamentet.eu/en/press/news/naturrestaurering-ny-lag-ska-aterstalla-20-procent-av-eus-land-och-hav)

⁷¹ Vattenmyndigheterna, *Blicken mot framtiden*, tillgänglig på: [Blicken mot framtiden | Vattenmyndigheterna](https://www.vattenmyndigheterna.se/om-oss/nyheter/blicken-mot-framtiden)

⁷² Vattenmyndigheterna, *Vattenförvaltning i Sverige*, tillgänglig på: [Vattenförvaltning i Sverige | Vattenmyndigheterna](https://www.vattenmyndigheterna.se/om-oss/nyheter/vattenforvaltning-i-sverige)

3.2 Inspel från intervjuer och enkät går i linje med den inledande analysen

Genom enkätutskick och intervjuer har även aktörer inom Kalmar län fått möjlighet att tycka till om vilka omvärldsfaktorer som, utifrån sitt perspektiv, påverkar Kalmar läns livsmedelssystem idag och framgent. Det som sagts inom dessa datainsamlingsprocesser går i hög grad i linje med det skrivbordsstudierna visade i den deskriptiva analysen som redogjorts för i kapitlet ovan.

I fritextsvar fick enkätrespondenterna beskriva vilka omvärldsfaktorer och framtidsfrågor de ansåg bör tas i beaktning i länet. Många respondenter tog sig tid att svara, vilket gör att vi vill lyfta enkätetens resultat i ett särskilt avsnitt. Nedan följer en kort sammanfattning av vad enkätrespondenterna uppgav inom respektive PESTEL-område.

Politik: Politiska beslut och regleringar på både nationell och EU-nivå påverkar livsmedelssektorn i länet starkt, särskilt när det gäller hållbarhet, jordbrukspolitik och skogsvård. Globala händelser som kriget i Ukraina och internationella handelsregler påverkar sektorns konkurrenskraft och försörjningskedjor. Samtidigt skapar omfattande regelverk och byråkrati hinder för innovation och tillväxt, särskilt för små producenter. Klimatfrågor och miljöpolitik, som rör vattentillgång och hållbar produktion, är också centrala faktorer i länet. Fram till 2035 efterfrågas förenklade regler och ökat stöd för småföretag, tillsammans med satsningar på att öka självförsörjningsgraden och stärka konkurrenskraften för svenska producenter. Anpassning till klimatförändringar och hållbarhetskrav blir avgörande för jordbrukets framtid. Det finns också en tydlig efterfrågan på långsiktiga, stabila politiska beslut och förbättrad tillgång på arbetskraft genom utbildning och stöd för arbetskostnader.

Ekonomi: De ekonomiska faktorer som främst påverkar livsmedelssektorn i Kalmar län är ökande räntor, inflation, och stigande kostnader för insatsvaror såsom energi, bränsle, gödsel, foder och spannmål. Många respondenter lyfte vikten av att priser på både insatsvaror och slutprodukter hålls på rimliga nivåer för att säkerställa lönsamhet i hela livsmedelskedjan. Det osäkra ränteläget, världsmarknadspriser och globala faktorer som krig och energipriser bidrar till en instabil ekonomisk situation, vilket gör det svårt att planera långsiktigt. Mellanhänder tar enligt några svar alltför stor del av vinsten, vilket gör att primärproducenter inte får tillräcklig ersättning. Lönsamheten inom primärproduktionen är en av de mest avgörande frågorna för framtiden. Flera respondenter nämner att om lönsamheten inte förbättras kommer det att bli svårt att upprätthålla en hållbar livsmedelsproduktion i länet. Förutsättningar för småskaliga producenter och småföretag är en annan viktig fråga, där det efterfrågas lättnader i skatter, subventioner och minskad byråkrati.

Samhälle: En viktig omvärldsfaktor enligt enkätrespondenterna är den bristande kunskapen om livsmedelsproduktion i samhället, och länet i sig. Många konsumenter förstår inte de processer och kostnader som är förknippade med jordbruk och djurhållning, vilket skapar avstånd mellan producenter och konsumenter. Lantbrukare upplever ofta att de betraktas som miljöbovar, trots deras bidrag till hållbarhet. Kriget i Ukraina har också lyft frågan om självförsörjning och skapat oro om livsmedelssäkerhet. Även förändrade konsumtionsmönster, där priset ofta styr valet, och hållbarhetsfrågor som vattenanvändning och klimatpåverkan, är något respondenter lyfter som viktiga faktorer framåt. Mot 2035 vill respondenter minska avståndet mellan stad och landsbygd genom att öka förståelsen för livsmedelsproduktion. Utbildning, både i skolor och bland allmänheten, är avgörande för att skapa medvetenhet om matens värde. Samtidigt behöver samhället stärka beredskapen för livsmedelsförsörjning genom ökad självförsörjningsgrad och användning av lokala produkter. Det är viktigt att främja högkvalitativa, lokalproducerade alternativ för att stödja små producenter och skapa en långsiktig hållbarhet i livsmedelssektorn i länet.

Teknik: Teknikutvecklingen påverkar livsmedelssektorn i länet enligt respondenterna, med fokus på elektrifiering, energiförsörjning och biogasutveckling. Tillgången till förnybar energi, som solenergi, är avgörande. Kostnader för maskiner och tekniska investeringar är en stor utmaning, särskilt för småföretag, och det finns oro för teknikens sårbarhet, som strömavbrott och dataintrång. Framtida satsningar på precisionsodling, robotik och AI anses viktiga för effektivisering och hållbarhet, men det är avgörande att tekniken blir mer prisvärd och tillgänglig, särskilt för små aktörer. Teknikskiften kan bli dyra, så det krävs stöd för att hantera kostnader. Teknik som bidrar till hållbarhet och utfasning av fossila bränslen blir också central, och kompetensutveckling inom tekniska områden blir viktig för att klara omställningen i Kalmar län.

Miljö och klimat: Klimatförändringar, som torka, översvämningar och extrema temperaturer, påverkar redan livsmedelssektorn och skapar oro för framtida vädermönster. Vattenbrist och bevattningsmöjligheter är också centrala utmaningar som lyfts fram i Kalmar län. Miljölagstiftning och miljöskatter, tillsammans med krav på hållbarhet, påverkar sektorns verksamhet. Många ser det som viktigt att svenska lantbrukare inte stämplas som miljöbovar, utan snarare ses som nyckelaktörer i bevarandet av hållbara ekosystem. Framöver anser många respondenter att sektorn behöver anpassa sig till klimatförändringar genom långsiktiga strategier för att hantera extremväder. Investeringar i hållbar teknik och gröna lösningar behöver stöd för att bli ekonomiskt genomförbara. Dessutom är det viktigt att öka förståelsen för hur klimatförändringar påverkar jordbruket och att främja lokalt producerad, klimatanpassad mat i länet. Forskning och innovation kring hållbarhetslösningar, såsom nya grödor och bevattningstekniker, kommer vara avgörande för framtiden.

Juridik: Många respondenter pekar på att regelverk och byråkrati utgör en betydande utmaning för livsmedelssektorn idag. Ett stort antal regler, särskilt inom områden som miljöprovningar, livsmedelssäkerhet och äganderätt, gör det svårt för många aktörer att navigera och driva sina verksamheter effektivt i länet. EU-regler, som ibland inte är anpassade till svenska förhållanden, skapar ytterligare hinder. Även detaljreglering av matproduktion och långsamma tillståndsprocesser försvårar arbetet. Äganderätten är också en central fråga för flera respondenter. Framtiden kräver regelförenklingar och minskad byråkrati för att underlätta för små och medelstora företag i Region Kalmar län. Det finns ett behov av lokalanpassade regler som bättre speglar svenska förhållanden, i stället för strikta EU-standarder. Äganderätten måste skyddas från överdriven reglering, och enklare processer för generationsväxling efterfrågas.

I intervjuerna har liknande omvärldsfaktorer nämnts som i skrivbordsstudierna och i enkätsvaren. Intervjurespondenterna tar på det **politiska** planet upp hur nationella och regionala regelverk, inklusive markanvändning och landsbygdsprogram, påverkar sektorn i länet, samtidigt som frågor om livsmedelsberedskap har fått större politisk vikt på grund av globala kriser. **Ekonomiskt** diskuteras kostnadsökningar för energi och insatsvaror, som påverkar konkurrenskraften, särskilt för småskaliga producenter, samt finansieringsutmaningar för projekt och innovationer. **Samhällsmässigt** lyfts kompetensförsörjning som en avgörande fråga, då utbildning inom livsmedelssektorn minskar, och generationsskiften inom jordbruket är utmanande. **Teknikutveckling**, särskilt kopplat till innovation och hållbarhet, anses vara en central faktor, men det krävs större anpassning och satsning på nya tekniska lösningar. **Miljö- och klimatfrågor**, såsom vattenbrist och klimatförändringar, påverkar både produktion och hållbarhetsstrategier, och det finns en ökad efterfrågan på lösningar för klimatresiliens i länet. **Juridiskt** sett diskuteras regelförenklingar och det ökade regelverket som lantbrukare och livsmedelsproducenter måste förhålla sig till, vilket upplevs som betungande och ibland ineffektivt.

3.3 Kollaborativ analys

Relevanta aktörer i länet har i en PESTEL-workshop och en NOISE-workshop fått möjlighet att kollaborativt analysera och landa i framblickande reflektioner och medskick inför en kommande reviderad livsmedelsstrategi. I det här kapitlet redovisar vi resultaten från respektive workshop.

3.3.1 Omvärldstrender och deras effekt på invärlden Kalmar län

Utifrån slutsatserna i den inledande omvärldsanalysen genomfördes en workshop med deltagare från styrgruppen och arbetsgruppen för Kalmar läns livsmedelsstrategi.

Workshopen centrerades runt PESTEL-områdena och resultaten från datainhämtningen, och initierade samtal med deltagarna för att komplettera och få djupare insikter om hur de identifierade omvärldstrenderna påverkar livsmedelssektorn Kalmar län.

Genom en kollaborativ analys med deltagare från de olika grupperna, identifierades vilka trender inom politik, ekonomi, samhälle, teknik, miljö och klimat samt juridik som är mest relevanta för livsmedelssektorn i Kalmar län. Workshopen användes även för att diskutera hur dessa trender kommer att påverka Kalmar län fram till 2035. Baserat på diskussioner mellan sakkunniga med lokalkännedom och omröstningar angående vilka omvärldstrender som bör prioriteras, kokades trenderna inom *Omvärld* (globalt och EU) och *Närvärld* (Norden och nationellt) ner till *Invärlden* (Kalmar län).

Inom **politikområdet** betonades att det finns en stark politisk förståelse för livsmedelsnäringens betydelse i Kalmar län, till skillnad från andra län där man behövt argumentera mer för vikten av frågan. Klimatförändringar och deras påverkan på matproduktionen förväntas bli en alltmer central fråga inom politiken framöver. Samtidigt lyftes målkonflikter inom politiken fram, där det finns olika åsikter om hur man kombinerar ökad matproduktion med hållbarhet.

På det **ekonomiska** planet diskuterades utmaningar kopplade till inflation och lågkonjunktur, särskilt hur regelkrångel påverkar livsmedelsföretag. Stödet till näringslivet från politiken ansågs vara avgörande för att behålla en bred livsmedelsproduktion. Kompetensbrist, både inom primärproduktionen och förädlingsindustrin, är ett stort problem. Strukturrationalisering och behovet av både stora och små företag för beredskap och hållbarhet togs också upp som viktiga faktorer.

I **samhällsdiskussionen** lyftes EU-stöd för mindre jordbruk, men även utmaningen med att prioriteringen av mindre verksamheter inte gett utslag i länet, då insatser oftast drivs mot de stora företagen. Konsumentutbildning ansågs vara avgörande för att öka efterfrågan på hållbar och lokalt producerad mat. Det poängterades också att samhället påverkas starkt av föränderliga mattrender, vilket skapar en utmaning för lantbruket som behöver kontinuitet i produktionen.

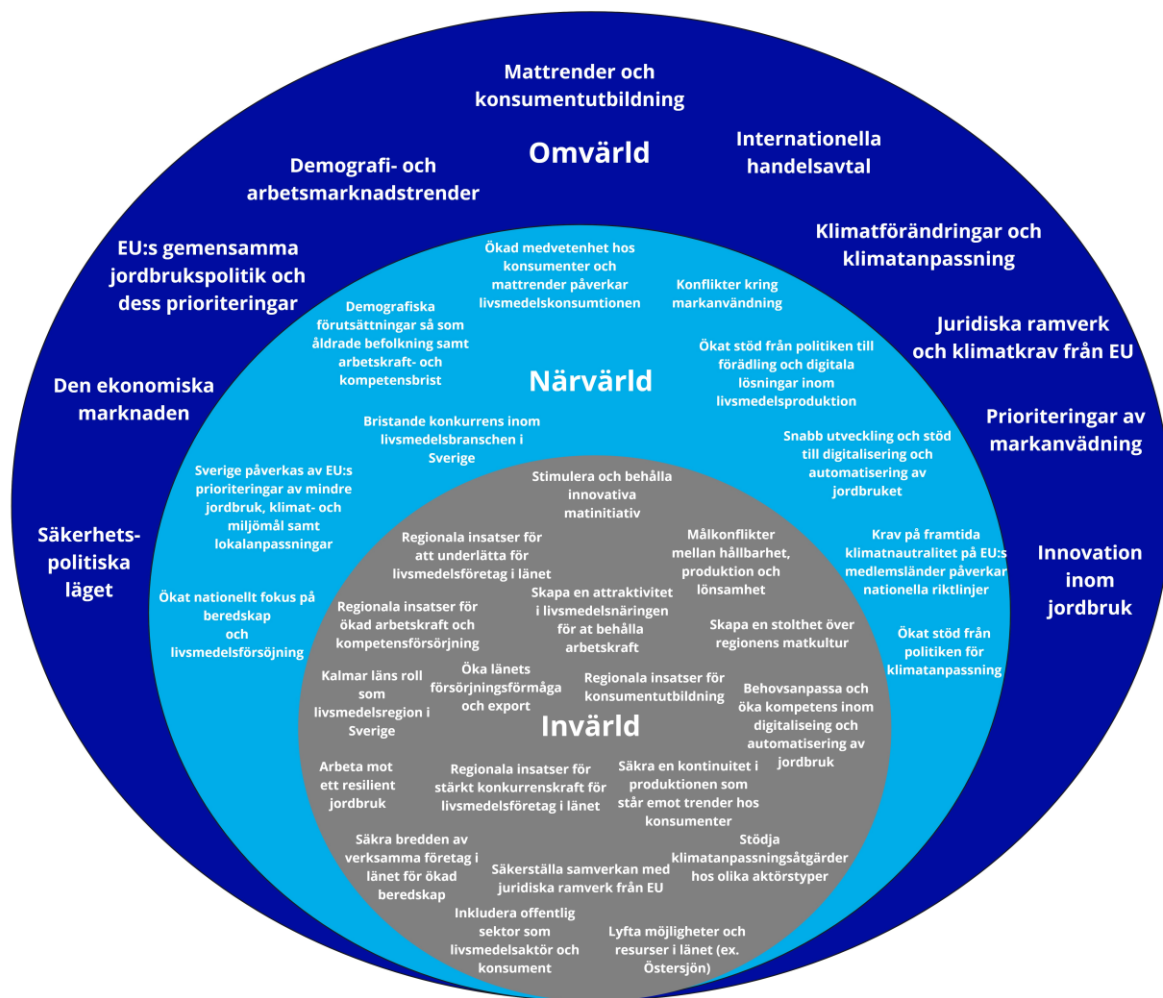
Teknikområdet präglades av diskussioner runt precisionsteknik inom jordbruket, särskilt vattenhantering, där Kalmar län kan utvecklas ytterligare. Digitalisering och AI ses som möjligheter, men det behövs mer kunskap och kompetens, särskilt bland småföretag. Samarbeten med universitet och forskningsinstitutioner ansågs vara en väg framåt för teknisk innovation.

Inom **miljö och klimat** framhölls att Kalmar län och Norden har goda förutsättningar för att öka livsmedelsproduktionen i framtiden, särskilt när klimatförändringar försämrar förutsättningarna för odling i andra delar av Europa. Stolthet över lokal mat och vikten av både små och stora företag för en hållbar livsmedelsproduktion lyftes fram. Även

djurhållning och behovet av att anpassa förhållandena för en hållbar animalieproduktion diskuterades.

I **juridiskussionen** togs bland annat beteskravet för mjölkkor och internationella handelsavtal upp som viktiga frågor som påverkar konkurrenskraften och exportmöjligheterna för svensk livsmedelsproduktion. Samarbete med nordiska länder som Finland och Norge framhölls som en strategisk möjlighet för att stärka livsmedelssektorn.

Deltagarna fick avslutningsvis rösta på de omvärldstrender de anser har störst påverkan på länet inom nivåerna omvärld, närvärld och sedan hur dessa i sin tur påverkar invärlden. Resultaten från diskussionerna och omröstningen finns sammanställda i Figur 2 nedan.

Figur 2: Illustration över omvärldsfaktorer i vår omvärld och närvärld och hur de kan komma att påverka Kalmar län (invärld).

Baserat på den deskriptiva omvärldsanalysen och den kollaborativa analysen i workshopen identifierades ett antal omvärldsfaktorer (omvärld) som ansågs särskilt prioriterade i förhållande till livsmedelssektorn i Kalmar län:

- Säkerhetspolitiska läget.
- Den ekonomiska marknaden.
- EU:s gemensamma jordbrukspolitik och dess prioriteringar.
- Demografi och arbetsmarknadstrender.
- Mattrender och konsumentutbildning.
- Internationella handelsavtal.
- Klimatförändringar och klimatanpassning.
- Juridiska ramverk och klimatkrav från EU.

- Prioriteringar av markanvändning.
- Innovation inom jordbruk.

Utifrån de nämnda omvärldsfaktorerna, identifierades sedan nationella trender som bör tas i beaktning (närvärld):

- Ökat nationellt fokus på beredskap och livsmedelsförsörjning.
- Sverige påverkas av EU:s prioriteringar av mindre jordbruk, klimat- och miljömål samt lokalanpassningar.
- Demografiska förutsättningar så som åldrande befolkning samt arbetskrafts- och kompetensbrist.
- Bristande konkurrens inom livsmedelsbranschen i Sverige.
- Ökad medvetenhet hos konsumenter och matrender påverkar livsmedelskonsumtionen.
- Konflikter kring markanvändning.
- Ökat stöd från politiken till förädling och digitala lösningar inom livsmedelsproduktion.
- Snabb utveckling och stöd till digitalisering och automatisering av jordbruket.
- Krav på framtida klimatneutralitet på EU:s medlemsländer påverkar nationella riktlinjer.
- Ökat stöd från politiken för klimatanpassning.

Mot bakgrund av pågående trender och identifierade faktorer ansåg workshopdeltagarna att det fanns områden som särskilt behövde prioriteras i Kalmar län (invärld):

- Stimulera och behålla innovativa matinitiativ.
- Regionala insatser för att underlätta för livsmedelsföretag i länet.
- Skapa en attraktivitet i livsmedelsnäringen för att behålla arbetskraft.
- Målkonflikter mellan hållbarhet, produktion och lönsamhet.
- Regionala insatser för ökad arbetskraft och kompetensförsörjning.
- Öka länets försörjningsförmåga och export.
- Regionala insatser för konsumentutbildning.
- Skapa en stolthet över regionens matkultur.
- Kalmar läns roll som livsmedelsregion i Sverige.
- Behovsanpassa och öka kompetens inom digitalisering och automatisering av jordbruk.
- Arbeta mot ett resilient jordbruk.
- Regionala insatser för stärkt konkurrenskraft för livsmedelsföretag i länet.
- Säkra en kontinuitet i produktionen som står emot trender hos konsumenter.
- Stärka bredden av verksamma företag i länet för ökad beredskap.
- Säkerställa samverkan med juridiska ramverk från EU.

- Stödja klimatanpassningsåtgärder hos olika typer av aktörer.
- Inkludera offentlig sektor som livsmedelsaktör och konsument.
- Lyfta möjligheter och resurser i länet (ex. Östersjön).

3.3.2 Kalmar läns behov, möjligheter, förbättringsområden, styrkor och undantag

Utifrån omvärldsanalysen och den efterföljande PESTEL-workshopen, genomfördes ytterligare en workshop med representanter från styrgruppen, arbetsgruppen och referensgruppen. Workshopen utgick från modellen NOISE (*Needs, Opportunities, Improvements, Strengths, Exceptions*) och var ett tillfälle där olika typer av lokala perspektiv skulle få plats. Nedan följer en summering av vad workshopdeltagarna identifierade inom respektive område.

Needs (Behov)

Deltagarna identifierade ett starkt behov av att **säkerställa tillgången på kompetent arbetskraft** och **främja förnyring** inom livsmedelssektorn i Kalmar län. För att möta detta behövs tydligare stödsystem, särskilt kring användningen och administrationen av EU-finansiering. Samtidigt är **förbättrad kommunikation och samarbete** inom länet och mellan aktörer i livsmedelskedjan avgörande för att minska beroendet av omvärlden, främst inom vegetabilier. Åtgärder som **främjar bättre utbildning och förståelse för säkerhetsfrågor, förbättrad logistik för att få ut lokalproducerad mat** i mindre butiker, **ökad digitaliseringskunskap** samt **stöd till innovation** är också nödvändiga. Dessutom krävs en **ökad politisk förståelse för sektorns växande kostnader** för att kunna möta de förändringar som väntas fram till 2035.

Opportunities (Möjligheter)

Omvärldsfaktorerna bjuder även på möjligheter i länet. Möjligheterna för livsmedelssektorn i Kalmar län **inkluderar odling av nya grödor** som svar på klimatförändringar, vilket kan minska beroendet av importerade livsmedel, samt att **bättre utnyttja lokala resurser och stärka krisberedskapen**. En annan möjlighet är ökad **samverkan med forskning** och industridoktorander vilket kan ge potential att förbättra kompetensen inom sektorn, och stora aktörer i regionen kan bidra till utvecklingen. Omvärldsutmaningarna kopplat till resiliens skapar även möjligheter till **ökad sysselsättning inom lokala logistikkedjor** och att **införa regenerativa odlingsmetoder samt diversifiera grödor**. **Lokal energiproduktion**, användning av **Östersjön som produktionsresurs**, och **bättre nyttjande av kommunala ytor och mindre arealer** är andra viktiga möjligheter att tillvarata. Lokala producenter kan också **dra nytta av förbättrade möjligheter att nå konsumenter, främja lokal förädling** och **öka exporten av hållbara produkter**. Genom att kombinera produktion året om kan mindre aktörer **stärka sin överlevnad**, och det finns potential att **attrahera småbrukare**

samt **utveckla cirkulära samarbeten**. Utvecklingsområden som **landbaserad fiskodling, fler växthus** och **experimentell odling** kan också bidra till sektorns framtida tillväxt.

Improvements (Förbättringar)

För att möta de identifierade utmaningarna inom livsmedelssektorn behövs förbättringar för att **stärka branschens attraktivitet**, särskilt för att locka unga och främja generationsskiftet och kompetensutveckling. **Samverkan mellan forskning och näringsliv**, till exempel genom industridoktorander, behöver förbättras för att bättre översätta vetenskaplig kunskap till praktiskt användbara insikter för företag. För att säkerställa hållbar tillväxt krävs **åtgärder som stärker ekologisk produktion och biologisk mångfald**. **Innovationsförmågan och användningen av AI och tekniska lösningar** inom produktionen behöver utvecklas, och **marknadsföringen av branschens styrkor** måste förbättras. Vidare bör fokus ligga på att **öka självförsörjningsgraden** genom att **minska beroendet av importerade insatsvaror** och skapa **bättre förutsättningar för lanthandlare och nya aktörer** att etablera sig. **Förbättrad livsmedelsproduktion ur ett beredskapsperspektiv**, fler forum för småskaliga producenter, och en ökad uppskattning av jordbruksmarkens värde är också viktiga förbättringar framåt.

Strengths (Styrkor)

Livsmedelssektorn i Kalmar län har flera styrkor som skapar en solid grund för framtida utveckling. Med en **stark lokal och politisk förankring**, en **diversifierad produktion** och **tillgång till naturresurser** har länet goda förutsättningar för både produktion och export. Regionen kännetecknas av en **robust livsmedelsindustri med både små och stora företag**, vilket ger flexibilitet och bredd. Den **mångfald av företag** som finns, tillsammans med en **blomstrande besöksnäring** och **förutsättningar för en modern lantbrukssektor**, utgör viktiga tillgångar. En **stark kunskapsbas och lång erfarenhet av strategiskt arbete** inom livsmedelssektorn, i kombination med **utbildningar inom småskalig hållbar livsmedelsproduktion**, är styrkor i förhållande till sektorns fortsatta utveckling. Dessutom är sektorns stabilitet viktig ur ett beredskapsperspektiv, och småföretagandet samt entreprenörsandan i länet har förutsättningar att förstärka både beredskap och konkurrenskraft.

Exceptions (Undantag)

Vid revideringen av livsmedelsstrategin för Kalmar län finns ett antal specifika undantag och omständigheter att beakta. **Klimatförändringar**, med risk för torka och extremväder, utgör risker för produktionen i Kalmar. **Östersjöns negativa miljöpåverkan** är en viktig faktor, och regionens **värdefulla hag- och betesmarker bör skyddas**. Dessutom skapar infrastrukturen, särskilt **Ölandsbron** och **koncentrationen av besökare**, unika utmaningar för regionen. En **pausad utbildning inom livsmedel** vid Linnéuniversitetet

kan påverka kompetensförsörjningen, och det finns behov av att stärka regional livsmedelsforskning, särskilt inom proteinområdet. Kalmar län huserar **alla Sveriges bönor** vilket också är en viktig aspekt som bör beaktas i strategin.

OXFORD RESEARCH

Oxford Research är ett nordiskt konsultföretag med verksamhet i Sverige, Danmark, Norge, Finland, Lettland och Belgien (Bryssel). Våra kunder finns på både den nationella, nordiska och europeiska marknaden. Vi är specialiserade på samhällsvetenskapliga analyser, utvärderingar och strategier. Regional utveckling och välfärd är våra huvudsakliga fokusområden.

Läs mer på vår hemsida oxfordresearch.se.